

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehac nunquam
in lucem prodire

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De S. Aretha & socijs martyribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

DE S. ARETHA MARTYRE ET SOCIIS EIVS. 1033
 MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ARE-
 THAE, ET EORVM, QVI CVM EO DECERTAVNT,

Sanctorum Martyrum: & historia eorum, quae tunc facta sunt

in regione Homeritide, vel Sabæa: Authore

Simeone Metaphraſte.

INSTABAT iam quintus annus, ex quo Iustinus acce-
 perat scepra Romani imperij: quo quidem tempore
 imperabat etiam Aethiopibus Eleſbaan, vir, qui propter
 pietatem & iuſtitiam, apud omnes maximū nomen fuit
 conſecutus: in ciuitate autem Auxume regiam conſtru-
 xerat. Ditione tenebat Arabiam felicem, quæ olim qui-
 dem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan
 Hebræus, vir impius, & Chriſtianorum generi inimiciſſi-
 mus: qui etiam omnes, qui erant in ſua poteſtate, habe-
 bat circuncifos, partim quidem Iudaicam ſequentes ſu-
 perſtitionem, partim autem planè gentiles, Soli & Lunę
 ſacrificantes, & dæmonibus, quos etiam more gentis honorabāt ſtatuis & columnis.
 Porro autem ab Eleſbaan odio habebatur Hebræus, quod omnibus ferè, qui ſunt ſub
 cælo, Chriſtum Deum prædicantibus, & verum Dei filium, & nobis factum carne ſi-
 milem, ipſe eum vilipendens, inſciabatur hæc omnia, velans & adumbrans ſuorum
 maiorum ſcelus, quod in Cruce admiſerāt: adeò vt Rex pius ſæpè cum eo bello con-
 greſſus, vi fuderit ac fugarit, & tributum pèndere coëgerit. Verùm ille quidem non
 ſtans paciſ conuentis, inſurrexit contra Regem Eleſbaan. Eleſbaan autem cum rur-
 ſus valido adortus exercitu, fortiter expugnauit, & in fugam conuertit. Deniquè ad
 illum cauendum relicto exercitu, in ſuam redijt ditionem.

24. Octobr.
 Cap. 1.
 Eleſbaan
 Rex Aethio-
 pum Chri-
 ſtianus.

Eleſbaan
 bella gerit
 aduerſus
 infidelem
 Dunaan.

Interim non poterat Hebræus quieteſcere, ſed vt acceptæ cladis deleret ignomini-
 am, cum ſuos collegiſſet, & eos, qui erant in præſidio, inuaſiſſet, omnes bello perdidit,
 & iuſſit omnes, qui inueniebātur Chriſtum eſſe Deum conſtantes, citra vllam interi-
 re miſericordiam. Nullus autem fuit ex ijs, qui erant ſub ipſo, Chriſtianis, qui ſe non
 huic impio edicto ſubmiſerit. illius animi formidans ſæuitiam. Quædam tamen ciui-
 tas frequens populo, ſita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cum iam lōgo ab hinc
 tempore veniſſet ad agnitionem veritatis, & pietatem ſuſcepſiſſet, nempe ex quo
 Conſtantius magni Conſtantini filius, ad Sabæos, qui nunc vocantur Homerita, orti
 verò ſunt ex Cetura Abrahæ, miſit legatos: & Rege illius gentis muneribus ſibi con-
 ciliato, ædificauit hæc in ciuitate eccleſias: & quendam virum pium, qui ad vitam
 declinârat monaſticam, & moralibus & actiuis virtutibus erat magnus, atque adeò
 omnibus ſui temporis ſuperior, miſit, vt præeſſet ijs, qui ad veram acceſſerant religi-
 onem. Quo quidem tempore Iudæis reſiſtentibus, & barbaro ſuadentibus, nè tam
 facilè hoſpitem admitteret in ciuitatem, neque circa res diuinas aliquid innouaret,
 niſi prius vir religioſus aliquod ſignū oſtenderet, (quomoddò ſolent iſti petere, vt qui
 ſint increduli) quod quidem ſi præſtiterit, tunc ei concederet ingreſſum in ciuitatem:
 ille diuinis fretus promiſſis, quod ſigna ſequentur eos, qui crediderint, annuit citra vl-
 lam dubitationem: & eorum quæ petebantur, miraculorum magnam oſtendit ope-
 rationem. Ab illo iam tempore ciuitas Dominum purè colens, & Orthodoxa diui-
 norum patrum ſequēs dogmata, perſeuerabat, ſi quid erat mali, repellere, & alienam
 effugere religionem, adeò vt ne ſineret quidem eam ad aures peruenire.

Cap. 2.

Sabæi quan-
 do conuerſi
 ad Chriſtū.

Marc. 16.

Inuidens ergò malignus, totum, quantus erat, ſubiens Hebræum, cum armat ad-
 uerſus ciuitatem, partim quidem opinans fore, vt id eſſet moleſtum pio Regi Aethio-
 pum: partim autè eò ſpectans, vt in Chriſtum ſuam expleret inſaniam, & genus Chri-
 ſtianorum omninò euerteret. Itaque venit validum adducens exercitum: & cum
 circumcirca eſſet caſtrametatus, valloque & ſoſſa mœnia circundediſſet, obſedit Na-
 gran, minitans ſe illam expugnaturum, & omnes, qui in ipſa erant, interempturum,
 niſi Cruce Domini, à ciuibus in excelſo poſita, quam execrationis ſignum (pròhdo-
 lor) ſtultus vocabat, ad nihilum redacta, deindè Chriſtum quoquè negaſſent, qui ſu-
 erat in ea ſuſpenſus. Quod eo quidem conſilio faciebat, vt cum eos illo quod indè
 veniebat, præſidio nudaſſet, hoc tam valido defecto auxilio deindè inuaderet. Qui-
 dam ergò execrandi huius Regis ſatellites, in orbem obeuntes ciuitatem, eadem

Cap. 3.

Dunaan He-
 bræus oſi-
 det Nagran
 odio Chri-
 ſtianæ reli-
 gionis.

vociferabantur: & si parerent quidem, dicebant fore, ut dona & honores à Rege consequerentur: sin autem non parerent, & Galilæo animum adhiberent, pro monarchia inducentes multorum principatum, igni & gladio traderentur. Porro autem ipse quoque Dunaan execranda & audaci lingua his falsa quædã addebat, & iactanter dicebat: Nullam potuit Iesus opem ferre Christianis in mea potestate cõstituris, quos omnes, & ipsos illorum sacerdotes & monachos gladio & igne prius consumpsi, ne parcens quidem sacris illorum templis: & nunc maximo coaëto exercitu, nempe centum & viginti millibus hominum, ad vos veni, aut omninõ persuasurus, aut perditurus.

Quid glori-
aris in ma-
litiã?

Cap. 4. Ciues autem: Videmus, dixerunt, ô Rex, te linguæ multum indulgere, & attribuere imbecillitatem ei, qui est solus Deus. Sed Rapsaces dux exercitûs Sennacherib non paruum tibi dederit exemplum: qui cum ipse quoque aliquandõ in Deum, magna loquentem & iactantem vibrasset linguam, quot hominum millia perdidit, & cum quanto dedecore recesserit, pauci sunt qui nesciant. Quod autem nos accusas, quod multorum principatum, & multos deos inducamus, nos, qui multis ab hinc seculis, tanquam hereditatem, à maioribus veram accepimus religionem, nec monarchia in arctum adducimus diuinitatem, nec abundantia personarum inducimus multorum principatum: sed vnam naturam citra diuisionẽ in tres personas diuidentes, patrem, & filium, & spiritum sanctum confitemur: filium verò ipsum, quem vos contumeliosis incessitis, hominem esse factum, ut diuina prædixerunt responsa, & à vestris maioribus actum fuisse in Crucem propter salutem omnium, cum illi malè ignorasset dispensationis diuinæ mysterium, & tertio die resurrexisset à mortuis, & rursus ad cælum ascendisset, & in altum sublatus fuisse ad suum patrem & credimus, & prædicamus.

Summa fi-
dei Christi-
anæ.

Cap. 5. Non sustinentes autem hos sacros audire sermones aures profanæ, ad facta se contulerunt. Itaque ad obsidendum Rex conuersus ciuitatem, aduersus eam mouebat omnes machinas, omnes exitus diligenter custodiens & muniens, & putans fore, ut multorum dierum fame eos in suam redigeret potestatem. Et cum collegisset omnes Christianos, qui erant in agris & suburbij, alios quidem interemit, alios verò ijs, qui erant in eius ditione, vendidit in seruitutem. Cum autem pij ciues se aduersus omnia fortiter defenderent, & tempus quod terebatur, Tyranno spem reddidisset valdè exilem, statuit dolo capere ciuitatem. Itaque petit, ut eiliceret ingredi ciuitatem, ut videret scilicet ea, quæ ibi erant, prius terribili prolato iureiurando, & ijs, quæ dicebantur, interposito ipso legis Deo, se nihil eis esse facturum præter ea, quæ consueverant: neque coacturum, ut patriam abiurarent religionem: neque aliquod aliud malum magnum, aut paruum eis esse facturum: sed solum ea visurum, quæ sunt in ciuitate, & annuum tributum accepturum, quod prius dabatur: deinde autem se ilinc statim excessurum.

Christiani
affliguntur
ab eo.

Dolo studet
occupare ci-
uitatẽ Du-
naan Rex.

Cap. 6. Hæc cum dixisset, & pacta conuenta iniisset, & postremum iurasset iusiurandum, persuadet ijs, qui sunt in ciuitate, cum Deo vniuersum permisissent, qui est testis sacramenti, & hoc solum dixissent, Regibus nos cedere didicimus. Quod si tu iecis statueris facere, quàm nobis dixisti, Deus, qui est spectator iurisiurandi, id omninõ vlciscetur, neque diu differet vindictam. Nobis enim, dicebant, ô Christe Saluator, & fili Dei, & Deus, pro te vel omnibus priuari facultatibus, atq; adeo ipsa vita, nõ leue est lucrum. Absit autem, ut tuum nomen negemus, ut est impiorum institutum: nec si tale quid fecerimus, nos, ô Sol, adspicias. Quæ simul atque dixissent, totas portas aperiunt, & intrã ipsam ciuitatem, tanquam lupum in stabulum, malum Regem admittunt. Ille autem cum & figuram, & situm, & illam ciuitatis laudasset frequentiam, & ciuium quoque splendorem, egressus est, in eos, qui habitabant ciuitatem, graua versans; ut indicauit exitus, iusiurandum, & pacta conuenta, & quæcunque alia eis præbuit ad fidem faciendam, ea esse existimans puerilem deceptionem.

Nagrani ni-
mis creduli
intromittunt
tyrannum.

Cap. 7. Cum autem iam se pararet ad eos euertendos, vocat extra ciuitatem. Aderant verò quicumque erant insignes opibus & gloria. Præ cæteris autem is, qui & canitie, & sapientia, & morum modestia erat præstantissimus, diuinus, inquam, Arethas, cui ipsi quoque fuerat commissa rectoris ciuitatis. Omnes igitur commendabant, extollebant, laudibusque celebrabant, & omnem honorẽ tribuebant ei, qui videbatur esse seruator & Rex. Ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quod differret cerni malus, non amplius expectans aperit, qui intus latebat, Dunaan. Et iussit protinus omnes custodiri in vinculis. Deinde etiã priuauit facultatibus, & rogauit, vbinam esset Paulus corun-

Perfidia im-
pji tyranni.

eorum Episcopus. Cùm autè iam duobus antè annis eum intellexisset esse mortuum, non habens in quem iram immitteret, contendit ad pulverem, & iussit sepulcrum effodere, & illius corpus comburentes in aërem ventilare. Aliud quoque excogitat furiosa anima, nec eam capit satietas aliquid moliendi aduersùs Christianos: sed iubet accendi rogam, qui multa aleretur materia, & statim ciuitatis, & eius, quæ est circumcirca, regionis sacerdotes, & monachos, & Deo consecratas virgines, quin etiam fœminas, quæ vitam elegerant monasticam, omnes simul in eum iniici. Ij enim, inquit, sunt planè causa aliorum interitùs, persuadètes Crucifixum colere, tanquam Deum. Ad hæc perindè ac si non sufficeret, quod factum fuerat, ad eius incomparabilè ostendam improbitatem, vt alios quoque sibi subiungeret, vehementer contendit, & iussit præcones obire ciuitatem & regionem, proclamantes vt Christum negarent, & viuerent Iudaicè, eadem quæ Rex sentientes.

Vide immanem barbarum,

Nota quos duces sequatur, qui hodie Clerum & monachos persequuntur.

Porro autem ipse quoque Rex Arethæ similia consulebat, adijciens, quòd ipsi quoque nòrant Romani, illius maiores in Crucem egisse hominem. Quomodò enim, dicebat, fuisset flagris cæsus Deus, qui est natura incorporeus? Quomodò autè mortem adèò turpem & ignominiosam natura gustarit immortalis? Alioqui autem multi quoque ex Romanis, qui sunt apud vos, iactantes se Nestorium habere magistrum, ipsi quoque rursus dicunt, se non vt Deum, sed vt hominè & Prophetam quendam oportere Christum honorare. Quæ nisi vera essent, nec ego ad tantam processissem infaniam, vt ipse negarem in Christum fidem, & vos ad similem vocarem negationem. Quomodò enim, qui legem quidem teneo ac tueor, & patrios mores ac ritus valdè amplector, repello autem quicquid fuerit noui: & idèò Iesum quoque odio habeo, hominem, qui diuinitatem sibi impudenter attribuit? Neque enim Soli & Lunæ, neque alijs rebus creatis, neque dijs gentium rogo vos cultum tribuere, (absit, vt sim adèò emoræ mentis) sed Deo soli, qui omnia producit, & est pater rerum generatarum: qui cùm sit impatibilis, & expers materia, generare nescit patibiliter.

Cap. 8.

Nestorij heresis.

Cui generosus Aretha cum socijs: Cur hæc dixisti, ô Rex? Neque nos dicimus Deum gignere patibiliter, sed impatibiliter, vt mens sermonem gignit. Illum autem asserimus nostræ naturæ motum misericordia, misisse filium, ad hominum, inquam, beneficium, adèò vt & carnem acceperit ex puella virgine, & per omnia nobis similis factus sit absque peccato, & omnia impleuerit, quæ de ipso à Prophetis multis antè annis dicta sunt: quæ quidem tu quoque scis, qui legisti illorum libros. Qui etiam sæpè per miracula quæ sunt supra hominem, ipsam ostendit diuinitatem: & se suscepisse carnem, non est inficiatus. Quid opis est pluribus? Nos eum & Deum, & Dei filium confitemur, & pro vniuersa respondemus ciuitate, & alijs Christianis, qui sunt nobis subiecti: neque est vllum genus tormenti, quod non propter ipsum parati simus pati. Quid enim nos separauerit à charitate Christi? Nihil autè rei est nobis cum Nestorio, aut cum alijs, qui eodem morbo, quo ipse, laborant, qui hominem, qui citrà diuisionem, & per hypostasim vnitus est Deo Verbo, summa impudentia diuellentes à verbi diuina hypostasi, per se consistentem, & solùm hominè ausi sunt dicere verbum, quod in carne apparuit: qui etiam, vt merebantur, à diuinis patribus eieciti sunt à catalogo orthodoxorum, & sunt in æternum traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certò scias) qui maledictis à te appetitur Dominus, quin è vestigio pœnas sumat tuorum audacium cœptorum, cùm alterius, inquam, tuæ blasphemix, tum iurisiurandi, quod à te fuit conculcatum & euersum, ô inprimis impie & scelerate.

Cap. 9.

Arethæ & sociorū eius constantia.

Nestorij impietas condemnata.

Ille autem cùm eorum loquedi libertatem parùm sustinuisset, maximè autem Arethæ sapientiam, & alium omnem splendorem esset reueritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eisquæ & dona, & honores proposuit, ac rem ipsorum zelum in pietatem sic refrigerare machinans. Postquàm autè vidit martyres omninò aures non præbere promissis: contrà autem quàm poterant clarissima voce clamare: Non te negamus, qui es vnus Trinitatis, ô verbum Dei, & Christe: neque tuam irridemus susceptæ carnis dispensationem: neque tuis, quas propter nos passus es, perpeffionibus & Cruci Iudaicè insultamus: eos quidem vincitos adhuc detinuit: in aliam autem multitudinem, quæ collecta fuit ex omni genere & ætate, mortis tulit sententiam: Vxoribus verò & liberis eorum, qui detinebantur, martyrum, antè oculos eorum adductis, prouocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim autè blandis verbis eas aggrediens, nonnunquàm omne supplicij genus in eas intentans, liberorumque, & parentum, & facultatum, & ipsius quoque patriæ eas terrenis amissione. Illæ

Cap. 10.

Nicitur tyrannus sanctos martyres muneribus subuertere.

Nota egregiam etiam foeminarum virtutem.

autem dicebant: Omnibus, o Rex, quae a te offeruntur, siue ea sint bona, siue aliter se habeant, lubenter hodie renunciantes, quae a te maledictis incessitur, Christi Crucem extollimus: & qui in ipsa nostram procurauit salutem, Christum sequimur. Eset enim a ratione alienum, & nimis effoeminatum, ex nobis quidem alias, quae cum talibus viris cohabitauerunt, qui mortem propter Christum elegerunt: alias autem, quae virginitatem exercent, ut quae Christo sint desponsae, non esse animo masculino, & vestram iram plane inconsideratam, non nostro sustinere corpore.

Cap. 11.

* plani, id est, impositis.

Rex autem: O foeminae, inquit, possum vos merito magna accusare stultitia, quod hominis * plani, & praestigiatoris, & qui violenta morte perijt, gratiam eligitis, & voluptatibus praesentibus spem, cuius incertus est exitus, praefere statuistis. Quaedam autem ex acrioribus matribus, & monachis, non ferentes Christi contumeliam, vsae sunt in Regem verbis asperioribus, eum ipsum, qui maledictis incessebatur, Christum vocantes ad ultionem. Quod quidem aegre ferens Hebraeus, in eas communiter pronunciat sententiam, ut gladio feriantur. Licebat ergo videre mulieres sanctae trahi crinibus, & sic duci ad supplicium, vel potius ferri promptis & alacris pedibus, & stare mortem propter Christum. Magna vero erat & praecleara inter eas contentio.

Vide quantum antiquitas detulerit moralibus.

Monachae enim virgines nequaquam concedebant primas partes ijs, quae erant iunctae matrimonio. Recordemini, dicentes, quod prius vobis fuimus propositae, & in templi ingressu, & in sacramentorum participatione, & in statione, & in sessione: & ideo oportet nunc quoque nos ante vos & vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem vxores, quae iam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in praesentia habere secundas partes. Infantes quoque balbutientes matres praererebant, & ipsi quoque carnificem prouocabant ad mortem. Sciebant enim alias quoque pueros fuisse Christo propter ipsum sacras oblatas victimas. Sic beatae illae mortem praeripientes, ijs, qui videbant, magnam afferebant lamentationem: adeo ut Rex crudelissimus cum admiratione talem vocem emisisset: Qualem omnibus ferere hominibus errorem immisit Galilaus, ut qui vel ipsam mortem contemnere persuaferit, & pro illo prodere suas animas & corpora?

Cap. 12.

Nobilis quaedam matrona insectatur tyrannum.

Interim autem quaedam quoque foemina, quae duas filias habebat, & primas partes inter eas, quae erant in ciuitate, obtinebat, longeque praestabat alijs genere, diuitijs, gloria & pulchritudine, atque in iuuenili adhuc aetate vidua relicta fuerat, insectatur Tyrannum. Ille autem statim iubet suis ministris, ut eam ad se adducant cum honore & reuerentia, & ei efficiant commodum aditum. Illa vero etsi hoc modo adduceretur, aegre ferebat tamen se ab aliarum mulierum abesse martyrio. Tertio autem die post iussionem, cum honore ad Regem adducitur cum filiabus. Ille vero placide eam intuens, & eam ab initio incipiens allicere: Fama, inquit, annunciat te esse modestam, ornatam & prudentem: quin etiam ipse vultus & aspectus fert ijs, quae dicuntur, testimonium. Praeterea autem vulgo fertur te quoque esse genere claram, & abundare diuitijs, & tibi non deesse splendorem. Ne ergo quomodo stultae, quas ego perdidisti, sustineas ipsa quoque Deum dicere eum, qui fuit crucifixus: fuit autem homo vorax, & vini potator, amicusque publicanorum & peccatorum, & nec patrijs fuit contentus legibus: sed tuae nobilitati faciens conuenientia, renuncia quidem Nazareno: & velis nobiscum sentire, & simul cum Regina versari in regia. Sic enim viues deinceps liberius, & liberata a malis, quae oriuntur ex viduitate, magis poteris alijs opem ferre. Venit enim ad nos fama, ipsae autem res quoque testantur, quod cum & magnas habeas diuitias, & plurimas facultates acceperis a maioribus, & sint multi, qui tibi feruiant, pudori tamen & virtuti omnibus postpositis, in nullius alterius viri ne in conspectum quidem venisti, nisi eius, qui fuit tibi legitimo coniunctus matrimonio. Ne nunc ergo, ne nunc (hoc ego tibi consulo) pulchritudinem tuam, & iuuentutem, & filiarum virginitatem licetorum manibus tradideris, quae magis contumelia afficiunt, quam puniunt: sed desistens Crucifixo gloriam tribuere, & nostris cedens legibus, & tibi & liberis prospice, quae sunt vtilia.

Cap. 13.

Christiana matronae perclarum responsum.

Beata autem illa apposite & erudite respondens: Cum eum, inquit, o Rex, quem oporteret honorare, ut qui tibi dederit potestatem, & hanc purpuram, & hoc diadema, immo vero ipsam quoque essentiam, & vitam, tanquam Dei filius & Deus, ingrato animo contemptu audaci lingua iniuria afficias, non timens ne fulmen deiectum te comburat, & me honorare velis, vestrum ego honorem summam duco ignominiam. Cessa gladium in te ipsum impellere. Absit autem, ut ego a tali lauder lingua, quae se armauit

armauit contra Deum. Neque eò procedam amentia, vt verſer cum ijs, qui Deo ſunt
adeò inimici, & in peccatorum habitem tabernaculis. Cùm Rex hæc audiſſet, ira
corde accenſus, adſpexit ad eos, qui aderant, & cùm dixiſſet: Quàm impudenter in
nos ſe gerit hæc execranda muliercula: iubet eius capiti auferri tegumentum, & eius
filiarum: & ſic eas nudo capite, & promiſſa coma, in caſtra duci per ignominiam.

Afficitur
ignominia
cū filiabus.

Egrediens ergò generoſa mulier, cùm vidiffet magnā ſceminarum multitudinem
ſlentem & eiulantem, quòd talis nobilitas afficeretur contumelia, illa eas ſeuerè &
magnificè intuens: Scio, inquit, o amica, quòd propter nos dolorem accipitis, par-
tīm quidem fortaſſè propter naturā cognationem, partīm autem quòd indigna ac
pudenda videar pati cum filiabus. Sed nē doleatis. Nos enim non ideò negauerimus
effectorem celi & terræ, neque quæ ſunt ad tempus, æternis prætulimus. Nam mihi
quidem à maioribus per ſucceſſionem pietas & vera religio: & à Chriſto denomina-
ri, & cum noſſe Deum, tradita mihi fuerunt in hæreditatem. Non mihi autem ſoli,
ſed vniuerſæ quoquē meæ cognationi. Propter quem ego amplexa continentiam,
viduitatem prætulī matrimonio: & ex facultatibus, quas habebam, plurimum diſtri-
bui pauperibus. Sunt verò adhuc mihi magnæ diuitiæ in auro & argento, & magna
multitudo ſeruorum: multæ autē poſſeſſiones & greges. Verūm licet tot bona mihi
ſupperant, nolui tamen, vt multæ aliæ mulieres ſolent, ad alium maritum intueri, eti-
amſi cum multis caſibus & calamitatibus, quæ viduis euenire conſueuerunt, ſæpè
ſim colluctata: quod quidem vel ſolum ſufficit ad mollē adhuc & tenerum animum
incitandum ad ſecundas nuptias. Et fortaſſè nullus meam damnāſſet iuuentutem,
quæ ipſum ad hoc habebat patronum diuinum Apoſtolum. Sed hæc omnia paruiſa-
ciens, in hoc ſolum animum intendo, vt cum Chriſto ſim vnā cum ſanctis, quæ præ-
ceſſerunt, mulieribus & martyribus. Ego autem vobis iam ſecundò appareo. Nam
prius in matrimonio ſponſi, qui erat ad tempus: nunc verò in nuptijs immortalis &
alieni ab interitu, ad quem feſtino, & cui immaculatam conſeruauī continentiam,
me videtis. Filias quoquē ipſi ſtudeo deſpondere, vt quæ earum hucusquē integram
ad hoc virginitatem conſeruārim. Hinc mihi plenus eſt animus voluptate, & bona
ſpe. Rogo vos igitur, vt mihi potiùs congratulemini, neque tam abiectò animo la-
mentemini, & mihi tranſmutetis feſtum in triftitiam. Porrò autem vobis quoquē
conſuluerim, vt vos vndiquē muniatis, & magnam adhibeatis cautionem, nē vobis
non aduertentibus, auferat fidei theſaurum, qui eſt callidus ſuffurandi artifex, & ma-
ximum vobis hoc damnum afferat, quod pertingit vſque ad ipſam animam. Iam verò
quæcunquē hīc eſtis mulieres gentiles, & Hebrææ, (multæ enim, vt video, hīc a deſtis
ad ſpectaculum) vos quoquē deſiſtis, Gentiles quidem, longis fabulis & nugis, &
dijs, qui ſunt ſolo nomine: Hebrææ autem, vmbra tandē & figuris & ænigmatibus,
diſcite veritatem, & accedentes ad Verbum & Deum, qui eſt vnus Trinitatis, per eius
cultum illuminemini, & diuini baptiſmatis regenerationem, neque ſic ſimul pereatis
in veſtris impietatibus.

Cap. 14.

Egregia eſt
fortitudo.

Viduitas eſt
preferenda
matrimo-
nio.

1. Tim. 5.

Hortatur
mulieres
omnes am-
piecti fidem
Chriſti.

Cùm martyr hæc & alia plura diceret mulieribus, quidam ex ijs, qui cum Rege
ſentiebant, illi hæc renunciāruunt, & quòd peruerteret multitudinem. Rex itaque
ea rursus accerſita, ſimulans manſuetudinem: Magna, inquit, vſus ſum in te patientia,
hoc conſultò & non incoſideratè faciens propter benignitatem, vt fracta lachry-
mis, quæ propter te funduntur, & propter filias, nobis pāreas. Illa autem: Quis me,
inquit, o Rex, ſi tibi paruierim, liberārit ab igne, qui non poteſt extingui? Sic dixit, &
cælum ſtatim intuens: Abſit, inquit, o Rex immortalis, vt te negem, qui es ſolus vni-
genitus Dei filius, & credam viro, qui te habuit contemptui, & nos decepit periurio.
Non ferens itaque Hebræus libertatem loquendi generoſæ ſceminæ, ſed depoſita
ſcena, & ablata ſiſtione, toruēque eam & furioſè intuens: Audaciſſima, inquit, mu-
lier, ego tibi iam carnes diſcerpam ac dilacerabo, & inteſtina contrectabo: & ſi quid
ex ijs fuerit reliquum, id apponam deuorandum canibus. Videbo autem, quiſnam te
ſit è meis manibus erepturus, etiamſi maximè expectas fore, vt det tibi auxilium Na-
zarenus. Tunc execrandi Tyranni verba non ferens prima filiarum martyris, annum
iam agens duodecimum, Tyranni oculos conſputauit. Qui autem circumſiſtebant,
& ſororem enſe mox conſciunt: & cùm ex deſluente ſanguine manibus planè feri
homines accepiſſent, eum matri offerunt. Rex enim ita iuſſerat. Illa verò (o fortem
& generoſum animum) & lubenter eum guſtat, & cùm ad cælum ſuſtuliffet oculos:

Cap. 15.

Eccē puellæ
admirandū
zelum.

Cæditur eū
ſorore.

- Tibi, inquit, Domine Christe, hoc meum offero sacrificium, & tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex utero meo: cum quibus me quoque connumeratam introduc in tuum thalamum, & vt dicit diuinus Dauid, ostende matrem propter filios lætantem.
- Pfal. 112.** Rex autem grauiſſimo ægritudinis animi stimulo lauciatus, vt qui omnem spem planè abieciſſet, in eam fert sententiam, cum hæc dixiſſet ijs, qui simul erant: Eius quidem & filiarum mirati sumus pulchritudinem, (verum enim fatebor) multo autem magis victus sum ab earum temperantia & moderatione. Et ideò mihi venit in mentem admirari, ad quantam amentiam processerunt Christiani, vt colant hominem, qui morte perijt violenta, & suam ei permittat salutem, qui fuit planus & præſtigiator, & se Deum temerè appellauit.
- Cap. 16.** Sequenti autem die cum in loco excelso confediſſet, vocauit Aretham cum socijs, qui erant numero trecenti & quadraginta. Qui cum aditiſſent, magnū intuens Aretham, qui erat affabilis, & moderatus, & moribus maximam ostendebat virtutem: **Vocatur S. Aretha ad foedifragū Regem.** Cur tanta es, inquit, audacia, o caput execrandum, vt in noſtram quidem infurgas potentiam, toti autè ciuitati, & tantæ perſuadeas regioni, vt te solum colant tanquam tyrannum, & verbis tuis vtantur tanquam legibus: noſtrarum verò legum & verborum nullam ducant rationem, & execrandum hominem Deum appellent, qui cum sibi auxilium ferre non potuerit, vos cum vobis adhibuiſtis adiutorem: & nec tuum patrem es imitatus, qui ante te imperauit Nagra: ijs autem, qui nos præceſſerunt, Regibus fuit obedientiſſimus? Sed nisi mutatus, & ad te rediens, hanc vanā repuleris opinionem, non te profunda ſenecltus, nec ſimulatus hic habitus iunabunt: sed tu & omnes tui, eadem patiemiſi, quæ viri & foemina prius interfecti: quos quantum inuerit Mariæ & fabri filius, omnes ſciunt. Senex autem ſtans cogitabundus, & apertè ostendens se ægrè ferre ſuperbiam verborum Regis, cum se ſuſtinuiſſet, & coluiſſet ſpiritum, & ex imo ſuſpirâſſet: Non es, inquit, o Rex, cauſa eorum, quæ dicuntur aut fiunt: sed noſtri ciues, qui meã contempſerunt ſententiam, quæ tibi non permittebat ingredi ciuitatem: contra autem, aduerſus te depugnare incitabat, & cum tuis tam multis millibus manus conferere, vt cum Madianitis olim Gedeon cum paucis, & Christo, qui nunc à te contemnitur, vires addente & confirmante, te expugnare, & demerere, & omninò delere, virum impium & foedifragum, & immemorè pactorum conuentorum, quibus te ciuitatem & nos ſeruaturum pollicebaris.
- Iudic. 7.** **Cap. 18.** Quidam autem ex ijs, qui cum Rege conſidebant, volens ingenioſè ſancti verba reprehendere, & tempori valde ſeruiens: Sed non, inquit, ſic vos docet lex Moyſi, contumelia afficere Chriſtum Domini. Dicit enim: Principi populi tui non maledices. Porro autè ipſa quoque ſcripta veſtra vobis iubent Regem honorare, ſeu ſit bonus, ſeu ſecus. Cui ſanctus: Tu autem, inquit, fortaſſè non audiſti, quod ab Achab dictum eſt Eliæ, cum dixit eum euertere Iſraël. Cui ille ſic reſpondit: Non ego euerto, ſed tu, & domus patris tui: non vſque ad Achab ſolum ſiſtens contumeliam, ſed eos etiam compræhendens, qui erant in ea domo. Quomodo ergò ſe quiſpiam in Deum piè gerens, & Regem arguens, quòd ſe iniquè gerat, vnquam offenderit ac violauerit legem, qui non eſt veritus os in cælum ponere, & creatorem appetere maledictis? Sed, vt video, eius patientiam & tolerantiam contemnit, & nos facere ſimilia procuratis. Tu autem Rex, cum ſis natura tam iniuſtus, & malè facere paratiſſimus, & nec ſanctus in ijs, quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus, putas fore, vt illum lateas oculum, quem nihil latet? Atqui Regem eſſe oportet veracè & benignum, vt verbis attrahat benevolentiam eorum, qui ſunt in ſua ditione: rerum autè ſine & euentu fidem facere veritatis, & quòd ſe diuinè gerat, gloriam habere: quales ego vidi in India & Aethiopia, & ante te in Homeritide: quos vera dicentes, & ſe benignè gerentes in ſubiectos, non, vt tu Rex, peierantes, ſed alijs promiſſa implètes, quaſi vt Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum, quæ à te ſunt, odio habens improbitatem, te, qui in eum fuiſti impius & infidelis, mox deponet ab imperio, idque tradet viro fideli & bono: roborabit autem & extollet genus Chriſtianorum, magnamque ſuam efficiet Eccleſiam, quam tu igne conſumpſiſti, & humi deiectiſti. Ego autè ſum beatus, non ob id præfertim, quòd in hac vita in bona fui exiſtimatione: ſed quia in profunda ſeneclute (iam enim ago nonageſimumquintū annum, videns filios filiorum, & filias filiarum) ſubeo martyrium, & tam magnam & populo tam frequentem ciuitatem, & rotam regionis ipſius gentem Deo offero: qui etiam mei perpetuam conſeruabunt memoriam, ſummas illi agentes gratias.
- Rex qualis eſſe debeat.** **Prophetia S. Arethæ.** **Aetas eius** Ad

Ad populum autem conuersus, & ad commartyres, (erat enim non solum visu iucundissimus, sed etiam in concionibus ad populum facundissimus) sic dixit: Viri ciues, & amici, & cognati, & quicumque propter consuetudinem & rerum communione ad nos attinetis, quæ patriæ quidem & nobis ciuibus euenerunt, cum non prius considerauerimus, neque scrutati fuerimus id, quod erat futurum, sed fallaci homini, & qui nos fraude studebat capere, crediderimus, ipsa nouimus experientia, ut qui cum ijs, qui foris erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ verò in Deum linguam mouens locutus est hic superbus, ipsis auribus audiuitis. Quòd autem ad Christi Dei prouocet negationem, testantur quidem eorum, qui precesserunt, plurimæ & omne genus cædes: testantur autem hæc quoquè vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposita. Et fuisset quidem sapientium, non esse timidos, & vitæ nimis cupidos, neque huic callido & improbo veteratori credere, fidē adhibentes iusiurando, quod est promptissimum malorum artificium: sed bellum aduersus ipsum suscipere, & Deo pugnam nobiscum capeffente, vlcisci hunc impium. Cùm autem res nostræ ad eam adductæ sunt necessitate, ut vel Tyranno parentes, & nos impiè gerentes, vitam agamus miseram: vel non parentes, & pietatem exercentes, beatum finem adipiscamur, studeamus immortalem gloriam consequi per martyrium. Nec me existimet aliquis, tanquàm iam senem, & plenum dierum, finem cupere, & ided alios ad mortem incitare: sed consideret vnusquisque vestrum, mortem esse commune debitum & iuueni, & seni, & esse inuitabilem corporis dissolutionem. Itaque non expectetur finis communis, & qui sua sponte venit: sed studeat quilibet, ut sit quàm fieri poterit gloriosus & beatus. Quidnam autem dixerit quispiam martyrio gloriosus, aut questuosus, aut pijs hominibus beatius? Ego enim, si fieri posset, propter Christum mori sapè & ipse eligerem, & alijs consulerem: sicquè esset & maior gloria, & lucrum longè copiosius. Sed cum hoc haberi non possit à natura, quòd, vel iniuris nobis, illa ex se facit, præripiamus cum gloria: & id tanquàm proprium constituentes, astutè fallamus necessitatem. Nullus nostrum, o fratres, sit adeò vitæ cupidus, & adeò pusilli & abiecti animi, ut pro breui & misera vita perdat æternitatem, & quæ nunquàm soluitur, beatitudinem. Communi omnium inimico à nobis haud detur pars aliqua, nè cum vnus fuerit suffragatus, gloriatur peruersus, tanquàm qui omnes ceperit. Sed qui est quidem talis, procùl sit à choro martyrum, neque sit falsò nominis particeps. Si quis enim te, Christe & verbum Dei, negauerit huius vitæ desiderio, ab ipsa excidat, & dehiscens eum terra deuoret. Si quis autem ex mea cognatione, aut familiaritate, desiderio bonorum præsentium, te relicto creatore, sequatur hunc Regem interitui obnoxium & impium: nè ei detur, o Rex Christe, hinc frui ijs, quæ videntur iucunda & delectabilia, & tradatur ijs, quæ sunt illic tormentis.

Hæc dixit, & statim vniuersa multitudo calidas effundēs lachrymas: Esto bono animo, exclamauit. Nemo enim te deseret. Nam tu, ut vides, desiderio omnes vel ante te mori properamus, & præripere hunc beatum finem & desiderabilem. Ille autem ad hæc: Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, & ero vobis in Deo certus viadux. Ut vos mihi primas conceditis in omnibus, ita vos mihi concedite, ut primus ad Christum accedam. Verum enim verò hoc quoquè vobis vltimum do mandatum: Si quis meorum filiorum, aut eorum, qui genere ad me attinent, relictus fuerit, permanens in hoc puro cultu Christianorum, sit hæres mearum facultatum. Porrò autem tres illas ex ijs, quæ mihi restant, possessiones pulcherrimas volo attribui Catholice Ecclesiæ, quæ est ædificanda: quas etiam iam consecro. Hæc cum dixisset, & populo benedixisset, &, Sit tibi gloria, o Domine, propter omnia, subiunxisset, conuersus dicit Regi: Laudo te, o Rex, quòd vsus sis patientia, & non confuderis, aut interruperis meam orationem, ut mos fuit olim Regibus. Quoniam ergò nōsti nostrum scopum & institutum, nempe quòd fieri non potest, ut, Christi cultu relicto, nos tibi assentiamur, fac quod superest, tempus non terens diutiùs.

Cùm sciret ergò Rex eorū mentem esse immurabilem, nec fieri posse, ut eos ad suam traducat sententiam, iussit eos duci ad quendam torrentem, qui vocatur Odias, & ipsis illic amputari capita. Ad quē cum venissent, & se prompto & alacri animo ad preces conuertissent: Domine Domine, dixerunt, virtus nostræ salutis, obumbrasti super caput nostrum in die belli. Nunc quoquè deduc nos in vitam æternam: quoniam nihil ex omnibus nobis pluris fuit, quàm tuū dilectio, non patria, non genus, non

Cap. 19.
Oratio ad
socios.Sapientium
est aduersa-
rijs nō faci-
le credere.Mors comu-
ne debitum
& iuueni &
seni.Cap. 20.
Mre cōfir-
matur eius
verbis socij
martyres,Tres posses-
siones donat
Ecclesiæ.

Cap. 21.

Psal. 39.

Pfal. 43.
Pfal. 78.
Oratio eius
sub mortē.

diuitiæ: sed omnia propter te prodidimus, etiam ipsam vitam, & tanquam occisionis oues sumus reputati. Et nunc te supplices rogamus: fiat vltio sanguinis seruatorum, qui fuit effusus. Extolle manus tuas super istorum superbiam. Suscipe ac defende eorum filios, qui pro te moriuntur. Corroborata ciuitatem, quæ gloriatur tuo precioso sanguine & Cruce, & perpeffionibus. Vides, quæ admodum eam tui affecerunt inimici: attonderunt eius ornamentum: profanarunt sanctuarium tuum: templum sanctum tuum exusserunt: quod tibi placeat, vt rursus extollatur & roboretur, dando sceptrum Regibus Christianis, eosq; magnos & amplos reddendo in tuo nomine. Qui autem in honore nostrum habebunt martyrium, da eis vitam citra vllam offensionem, honorum copiam, & veniam peccatorum. Nos verò qui tuum aduentum dileximus, in æterna suscipe tabernacula, & annuera inter eos, qui tibi ab æterno placuerunt. Hæc cum dixissent, se inuicem sunt amplexi. Primus autem diuinus Arethas ceruice inclinata, ictum gladii lætanter excipit, & ita ei caput amputatur. Porro autē reliquus quoq; chorus, iucunda & quæ solui non poterat, sodalitas, cum quammaxima potuerunt celeritate, se venerando vnixissent illius sanguine, tanquam vnguento aliquo precioso, consequenter ad mortem contenderunt, quam gladio propere acceperunt, sibi inuicem tempus propemodum inuidentes, vt potè quod quid maius ad honorem tribueretur ei, qui prius erat mortuus, præ illo, qui deinde sequebatur.

S. Arethas
decollatur
cum socijs
340.

Cap. 22.

Quædam autem mulier habens puerum prætercurrentem, non plus quam quinque annos natum, cum videret ea, quæ fiebant, & ad similem accensa esset emulationem, citissime accurrens, cum ipsa quoq; accepisset sanguinem, se illo vnxit & filium. Deinde ipsum Regem ludificabatur, eum vocans Tyrannum, & quammaxima poterat voce dicēs: Erit Hebræorum Regi, sicut Pharaoni. Illius verò satellites, ijs, quæ dicebantur, auditis, comprehensam statim mulierem ducunt ad ipsum Regem, & maledicta, quibus illum acerbè appetebat, renunciant cum magna accessione. Ille autem, cum nec ei fecisset dicendi potestatem, & nec eam quidem interrogasset, eam cõdemnat, vt igne moreretur. Statim ergo fuit congesta materia, & ignis ei subiectus: & flamma se in altum sustulit, sulfure & pice & sarmentis nutrita. Deinde fuit etiam alligata mulier: & eam licetorum manus complectebantur, vt cum fuisset eis onus portatu facile, sic in mediam flammam rectè conijceretur. Puer autem, qui solus remanserat, dolēbat, indignabatur, ægrè ferebat, non secus ac recens nati pulli, non ferens matris absentiam. Porro autē in gyrum vertens oculos, & amicissima lingua matrē requirens, videt Regem sedentem in excelsis, & ad ipsum accurrit, oculos habēs plenos lachrymis. Deinde se prouoluit ad illius pedes, pro matre rogans vt poterat. Ille autem eo accepto, & genibus imposito, (erat enim puer scitus & elegans, & qui, vt puer, suauiter balbutiebat) rogabat cum quo mallet versari, & quem magis diligeret. Ille autem matrem, dicebat, matrem: & eam desiebat assidue. Propter eam enim, inquit, veni, & rogo, o Rex, eam solui, vt me quoque simul assumat ad martyrium. Illa enim me læpè ad hoc hortata est.

Christiana
mulier flam-
mis exuri-
tur.

Cap. 23.
Nota verba
pueri quin-
quennis.

Attendens autem Rex verba pueri: Quid est autem hoc, inquit, quod dicis martyrium? O, quæ etiam infantes sapientes reddit, tuam Domine gratiam. Pro Christo, inquit, mori, & rursus viuere. Sed quis est hic Christus, rursus dicit Rex. Puer autem: Veni huc, inquit, ad Ecclesiam, & eum tibi ostendam. Interim autem cum matrem adspexisset, flens dixit: Sine, sine me venire ad matrem. Video enim eam trahi, & malè affici à licetoribus. Rex autem: Cur huc, dixit, venisti, matre relicta? Sed sis hic nobiscum, & dabo tibi quoslibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquam cum simplici puero, atque adeo puero se loqui existimans. Ille verò longè supra ætatem prudentia præditus, planè renuebat, dicens: Non hic manebo: matrem desidero. Nam arbitratus te esse Christianum, veni pro ea rogaturus. Cum Iudæum autem inuenerim, tecum nec volo quidem versari, neque sustineo à te omnino aliquid accipere: hoc autem solum mihi concede, o Rex, vt ad matrem reuertar. Regem stupore affecit pueri sapientia. Quidam autem ex ijs, qui circumstitebant, excogitantes aliquid sapientius, censebant, vt infans abduceretur ad Reginam, sic teneram ætatem conantem allicere. Nam cum Rege quidem consuetudinem existimabant esse puero in solitam, vt virilem & asperiore: quod si audierit Reginam & mulierem, prompto & alacri animo eam secuturum, vt qui adhuc apud matrē blandè educaretur, & molliori delectaretur consuetudine. Verum pueri rursus intelligentia superauit illorum calliditatem. Et nec eis quidem omnino ad hæc dabat responsum: sed vehementer

Regē stupe-
re afficit pu-
eri sapientia,
martyrium
desideratis.

solum

solùm vocabat matrem, & in eam cum animo totos defigebat oculos.

Cùm eam autem vidisset in ignem, vehementiùs inflammatus visceribus, au-
det statim puer aliquid fortius: & cùm stetit ad genua tyranni Dunaan, se inclinās, Cap. 24.
acriter ipsum Regem mordet in femore. Ille aut simulatquè sensisset morsum, & fuis-
set conturbatus, eum repente abijcit, & eum tradit cuidam ex Senatu, vt ab illo ale-
retur maximè Iudaicè, & abiuraret Christianismum. Et ille quidem abibat, accepto
puero, admirans ea, quæ facta fuerant, & simul etiã narrans alijs. Interim autem puer, Puer quin-
quennis cum
matre spontè
moritur.
eo insciente, cursu contendit ad matrem, & insilit in mediam fornacē, matremque, vt
ei videbatur, complexus, & pulcherrimum bustum seipsum ei tradēs, fit cum ipsa hæ-
res coronæ martyrij. Cùm hæc sic fierent, patientium Christianorum moti misericor-
dia ij, qui erant circa Regem & ipse Senatus, rogabāt vt cæteros relaxaret, & non pe-
nitūs perderet tam magnam ciuitatem, & populo tam frequentem, & quæ quotan-
nis magna pendebat vectigalia. Postquàm autem hac in re annuit dura illa anima, &
Pharaonitica, crudelitatemq; vicit auaritia, quid facit? Cùm huius ciuitatis, & totius
regionis iuuenes tam masculos, quàm foeminas redegisset in seruitutem, quorū erant
multa millia, & alios quidem ipse retinuisset, alios autem tradidisset quibus voluit, re-
uerfus est in regiã, libera ciuitate effecta serua, quæ dedicata erat soli Trinitati, quam
ipse Christus redemit proprio sanguine, & quæ ei obtulit tantam martyrum multitu-
dinem, eorum victorias & certamina præclare prædicans orbi terræ.

Et hæc quidem ita se habebant. Reuertente autem Hebræo, apparuit ignis aliquot Cap. 25.
diebus, tota nocte implens aërem, qui ipsum Dunaan, & eius terrebat exercitum, &
coniiciendam præbebat Dei iram aduersus impios. Deindè ignis quoq; desupèr, qui Vitio cele-
stis seclenci-
pit declara-
re in tyrânū
erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed ne sic quidem potuit corrigi sceleratus, neq;
flecti sub potèri manu Dei. Tanto autem furore erat accensus aduersus Christianos,
vt etiam ad Regem Persarum miserit legationem, & rogauerit, vt ipse quoquè faceret
similia, & omnes, qui in sua ditione inueniebantur, Christianos perderet funditūs: si
vellet, inquit, solem habere propitiū, & eius patrem: sicut ille nugabatur esse De-
um Hebræorum. Scripsit etiam ad Alamúndarum Ducem Sarracenorum, qui erant Monet ali-
os principes
aduersus
Christianos
Dunaã Rex.
sub Persis, promittens se ei etiam daturum pecunias, si moueat persecutionem ad-
uersus Christianos, qui sunt ei subiecti. Sed ille quidem erat ad eò infestus Christianis,
& sic faciebat: Iustitia autem nequaquam cessauit implere suas partes in ijs, quæ sic
fiebant. Iustinus enim cùm sic ei visum esset, hortatus est Alamúndarum, vt fœdera
pacis iniret cum Sarracenis Romanorū vectigalibus: & missus est Abraamius vir pi-
us & presbyter, qui hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoq; à Rege Per-
sarum, cùm alij quidam, tum Isacijs quoq; presbyter, qui præerat Christianis Ortho-
doxis, qui in Perside erāt. Aderat autem Silas quoq; Episcopus Nestorianorum, cum
quibusdam alijs, partim quidem pro Hebræo fungens legatione, partim verò volens
conuenire Orthodoxos, & disputare aduersus recta dogmata.

Cùm autem coram dictis Legatis legerentur literæ Regis Homeritarum, & Silas Cap. 26.
assentiretur scopo eius qui scripserat, & diceret Christum solùm esse hominē, & non
Deum. Quomodo enim, inquit, qui nascitur ex muliere, & cõponitur ex eo, qui est
in ipsa, sanguine, & inuoluitur fascijs, & paulatim accipit incrementum, deindè etiam
laborat, & sirit, & tandè in crucem agitur, & moritur, Deus esse dicitur, vt citra ra-
tionem Abraamio videtur & Isacijs? Hæc cùm sic dicerentur, ij viri pij non ferentes
diutius Deum affici contumelia, scissis suis vestibus, eos vocabant hæreticos, & ma-
gno animo eos expellebant ab Ecclesia catholica, Nestorium eorum magistrum da- Nestoriani
ejciuntur ab
Ecclesia.
mnantes, vt qui tales seminasset zizanas. Deindè etiam fufiùs persequebātur ea, quæ
pertinebant ad diuinã carnis susceptæ dispensationem: ipsiq; orthodoxa diuinorum
Apostolorum & patrum sequentes dogmata, Deum perfectum, & hominem perfe-
ctum confitebantur Christum, in vna hypostasi duas naturas coniungentes citra con-
fufionem. Atque cùm sic quidem Silas à scopo excidisset, inanibus (vt dicitur) mani-
bus est reuerfus, & sic vana spe est delusus: Abraamius autè ipse quoquè fœdere inito
cum Alamúndaro, salutatoque Isacijs in Persidem reuertente, redijt & ipse, atque
omnia exposuit Iustino Imperatori, & præsertim quæ à Rege Homeritarum facta &
scripta sunt contra Christianos.

Ille autem sine mora scripsit ad Asterium Alexandria Episcopum, vt incitaret Re- Cap. 27.
gem Aethiopum ad mouendum arma aduersus Homeritas. Eadem quoquè ipsi Re-
gi Aethiopum per literas nunciauit, eumque docuit, quemadmodum deleuisset He-
bræus

Nagra vrbē
frequētissi-
ma miserē
pdit impius
tyrannus.

brāus omnes Christianos, qui erant in sua potestate: & quemadmodum Nagran ciuitatem populo frequētissimam, fecisset inhabitabilem, omnibus puberibus partim quidem interfectis, partim autem redactis in seruitutem: quodque Regem etiā Perfarum, & Alamūdarum idem ille incitasset, vt facerent similia. Postremum adiecit, fore, nisi ipse exurgeret ad vltionem, vt Deus ē vestigio ei irasceretur. Et hæc quidem Imperator Iustinus. Ipse quoque Patriarcha Alexandrinus posteaquam cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria, & in Scete, multas Deo fudit supplicationes, Regi illi ea significauit, quæ pio videbantur Iustino. Non latebant autem nec prius quidem Aethiopum Regem ea, quæ facta fuerant, sed tempore anni prohibente, (erat enim hyems) vel inuitus quieuit. Itaque cum validum collegisset exercitū tam ex suis, quam ex auxilijs vsque ad centum & viginti millia, naues autem Indicas septuaginta in ipsa hyeme cōstruxisset, quin etiam ex negociatoribus Persis & Aethiopicis, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naues alias collegisset ad sexaginta: cumque eas, quæ ex ipsis collapsæ fuerant, instaurasset ac refecisset, & omnia parasset, vērīs initio mouit exercitum, armisque & equis, & alio apparatu properabat, vt prælio confingeret cum inimicis. Et per continentē quidem ab inferiori parte Aethiopiæ, misit quindecim millia Aethiopum ad Homeritidis partes magis Occidentales, vt ipse quidem per mare cum nauibus, illi autem per terram irruentes, hostes in medium coercerent.

Cap. 28.
Exercitus
tegis Aethi-
opum perit.

Ceterum illi quidem cum multos dies iter fecissent per loca arida & transitu difficilia, omnes interiērunt, vt qui nec peruenire ad Homeritam, nec ad regionem suam potuerint redire. Rex autem cum iam esset nauigaturus, venit ad templum, ad cuius fores regia veste, alijsque insignijs imperij depositis, ingressus quidem est in priuato habitu: stans autem ex aduerso aræ, cum Deum multum orasset, & facta ab ipso in Aegypto miracula atque in ipsa solitudine pro Hebraeis, in memoriam reuocasset: Illi, dicebat, fuerit ingrati in te benefactorem, neque illi solum, sed etiam, qui ex eis nati sunt. Tu enim scis, Domine, quam se male gesserint in tua ciuitate, vt qui populum illum per dolum circumuenerint, & consilium inierint aduersus sanctos tuos, & in eos, qui restant, adhuc mala machinentur. Quod si nostra peccata id merentur, sed ne tu nos tradas illorum manibus: quod autem ipse volueris, hoc excepto, nobis impone supplicium, ne forte dicant, Vbinam est ipsorum Christus, propter quem gloriantur, & Crux eius? Hæc cum precatus fuisset cum lachrymis, egreditur è templo, & è ciuitate, & ad quendam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus, vt præuideret futura, & in angusta turricula iam quadragintaquinque annos fuerat inclusus, pedes venit in eodem habitu, de prælio sciscitaturus. Attulit autem composita quoque thymiamata, in quibus etiā aurum latenter immiscuerat. Quæ cum tradidisset seni, quarebat preces, & significationē eorum, quæ erant euentura. Ille autem, dolo depræhēto, cum quisnam esset, optimè nôset: Sit tecum, inquit, Deus, qui etiā tecum regnat. Verumenimverò abi, munitus martyrum sacrificio, quod Deus est odoratus, & precibus Pontificis Alexandria, & lachrymis Iustini.

Cap. 29.

Hæc cum audisset Elebaan, & eum non tentasset amplius, benedictione accepta, abiit latus. Et cum iussisset exercitui, ne ferrent viaticum plusquam viginti dierum, nauigauit. Sed neque negligens fuit Rex Homeritarum. nam ipse quoque & suis, & auxiliarijs collectis copijs, præsidium tenebat in terra & in mari. Verum cum ille exercitum, qui erat in terra, ab afflictione & malorum perpeffione audiit perijisse, non amplius timens hostem à continenti, in sola maris versabatur custodia. Itaque considerans angustissimum esse fretum, quod est inter Aethiopes & Homeritas, neque superare latitudinem duorum stadiorum, & alioqui habere etiam saxa, multis in locis latentia, cum grauem ferream construxisset catenam, & quæ posset ferre vim ventorum & vndarum, & eam vtrinque in terra alligasset ipse Dunaan, vt existimabat, Elebaan prohibebat aditum, vbi quidem erant latentes petrae, plumbum circulis catena appendens, & ferrum faciens requiescere, vbi autem erat profundum, colligans cum lignis leuissimis, & subleuans catenam. Deinde etiam validum inducens exercitum, venit in eum locum, in quem expectabatur venturus esse Rex Aethiopum.

Cap. 30.
Deus nõ sine miraculo adiuuat Regem Aethiopum.

Ille autem cum vento vsus esset secundo, accessit ad locum speculandum, & præmisit decem naues: quæ cum dolum nescirent, ex improviso ingressæ sunt in angustissimum fretum. Quo in loco etiam Deus facit miracula, parua esse ostendens potentia humanam inuentionem, vbi ipse adiuuare & opem ferre voluerit. Magnus enim quidam

Elebaan
Rex colligit
exercitum
contra infi-
deles.

Rex Aethi-
opū cōsulit
de belli eue-
ru sanctum
quendam mo-
nachum.

Rex Dunaan
sefe prepara-
rat ad refi-
stendum ad-
uersario.

quidam fluctus incuruatus, cum veluti refluxum quædam fecisset aquæ, portans vnum ex nauigijs, posuit super catenam, adeò vt videretur nauis esse cuidam rupi innixa. Deinde exorta quædam procella cum mare repente conturbasset, extollit fluctus montibus pares magnitudine: & vndarum alię quidem amouebant ligna catenę aligata, alię autem tollentes naues in altum, transmiserunt omnes supra catenam. Illa autem & à venti vehementia & à fluctibus, qui in eam irrumpebant, disrupa. præbuit cæteris nauibus inoffensum aditum aduersus Homeritam. Decem igitur prædictæ appulerunt litori, quod aberat duceta stadia, vbi Rex erat cum exercitu. Reliquæ autem naues vento retroactæ, nihil poterant efficere. Emisis itaq; triginta millibus cataphractorum equitum, Dunaan impediēbat eorum, qui erant in decem nauibus, exitum in terram. Viginti autē ex dispersis nauibus, vbi erat ipse Elebsaan, haud multo post illuc ipsæ etiam appulerunt. Tertio verò die reliquæ quoque apparentes naues, appulerunt & ipsæ longè inferiūs. Opinatus autem Dunaan inter plures esse Regem, maiore accepto exercitu illuc venit, parua relicta custodia, vbi erat re vera Elebsaan. Cum autem tereretur tempus, nec ē nauibus educerētur acies, defecerat quidem aqua & cibus ijs, qui erant in nauibus: equitibus autem Hebræis Sol erat molestus, totoque die eos vehementer impetebat.

Cæterum equitibus suis Dunaan magna machinatus est tabernacula, eorumque vmbra depulit æstum, qui afferebat molestiam. Porro autem misit etiam quendam ex suis cognatis cum viginti millibus equitum ad speculandam partem illam, in qua erat Elebsaan. Quidam autem ex Eunuchis Regis arbitratus eum exire ad se exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, cum eo est egressus. Cum is autem Elebsaan copias inuenisset vigilantes, quarum pars iam ē nauibus egressa, locum in litore occuparat, accepto Eunucho, & tribus ex suis, abiit procū ad venationem. Quidam autem ex Elebsaan exercitu oppressi fame, equos noctū conscenderant, vt hostes effugerent. Qui cum in eos incidissent, alios quidem occiderunt, Regis autem cognatum capientes, & aureas lanceas portantes, ad naues redierunt. Eas autem cum accepisset Rex pius, statim Deo dedicauit. Ipse autem reliquo armato exercitu immisso in breuiore naues, egressus est ad hostes, qui erant in litore, & pugna terra marique commissa, Hebræos, qui terga dederant, iure belli omnes occidit, adeò vt ne vnus quidem sit relictus rei gestę nuncijs. Cum autem haberet cognatum Regis, qui ei ostendebat viam, quæ ducit ad ciuitatem Phare, in qua erat regia Dunaan, ad illam ascēdit. Quæ potitus, vt qui incustoditam offendisset ciuitatem, capit omnes diuitias, quæ erant in regia, & ipsam etiam Reginam.

Verum cum captam urbem, & regiam occupatam, atq; suos bello captos audisset Dunaan, timens nē aliqui ex cognatis deficerent ad Elebsaan, mente ei à Deo ablata, cum aurea catena se & illos alligasset, sedebat nullam rerum curam gerens. Qui autem in pluribus nauibus erant Aethiopes, cum nihil audiissent de suo Rege Elebsaan, aut de ijs, quę gesserat, & laborarent inopia rerum necessariarum, essentq; animo dubij & perplexi, conuersi sunt ad Deo supplicandum. Et cum magnas quidem naues inter se alligassent, & super oblonga ligna vela deinde vinxissent, & veluti quandam ciuitatem in mari essent fabricati: extrinsecus autē breuiore naues, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaculum, ordinassent, omnes simul congregati, cum lachrymis Deo longam obtulerunt supplicationē. Deinde cum sacra gustassent mysteria, & se armassent, descenderunt in naues breuiore: & stantes ex obliquo, nē acciperent aliquod damnū à telis hostium, eas ipsi maiores post se trahentes impulerunt ad terram, donēc appulsa eorum latera fixa fuerunt in litore, adeò vt naues essent ipsis pro muro. Hostes verò irruentes cum lanceis, confringebant latera breuiorum nauium, & magna molestia afficiebant Aethiopes. Qui cum lachrymis rursus Domini inuocabant auxilium. Ipse autem eos exaudivit: & statim vox quædam fuit de cælo exaudita, quæ dicebat: Gabriel, Gabriel, Gabriel: & quidam ex illis, qui naues impellebant, virgam ferens ferream, quæ supernè quidem habebat Crucem, infernè autem lanceam, cum enatasset, & vnus equi caudam apprehendisset, in eius latus figit lanceam adeò, vt mox turbatus equus deiecerit hostem, & alij equites timore affecti, ceciderint in terram.

Confidentes itaq; Aethiopes cum descendissent ē nauibus, & manus cōseruissent cum hostibus, eos fuderunt, & omnes interfecerunt, & regiū ingressi tabernaculum, inueniunt aurea catena vinctum cum ijs, qui genere ad ipsum attinebant, Dunaan Regem

Cap. 31.

Exercitus
impij Du-
naan inter-
ficitur.

Cap. 32.

Aethiopes
auxiliū Dei
implorant,
atque exau-
diuntur.

Cap. 33.

Regem Hebraum. Cùm autem intellexissent suum quoque Regem præstantissimum, & omni ex parte optimum Elefbaan illic occupasse regiam, properè ad eum accesserunt, & omnia, quæ gesta fuerant, exposuerunt. Ille autem præsidio relicto in ciuitate, maxima abiit celeritate. Et cùm inuenisset Dunaan aurea illa vincitū catena, ipsum interfecit & cognatos, Deum laudans, & insulans Christi hostibus, pœnam dantibus audacium suorum facinorum, quæ admiserant in Christum, & Christi Crucem. Latibitur enim iustus (inquit magnus Dauid) cùm viderit vindictam. Et idè qui ex eis fuerunt vulnerati, non fuerunt vulnerati gladio, (vt dicit diuinus Esaias) neque mortui eorum, mortui bello. Est enim res fortis & dura, ira Dei, (ipse me rursus docet) vt grando, quæ deorsum fertur, non habens tegumentum: vt aqua magnæ multitudinis, quæ trahit regionem.

Reuersus ergo Elefbaan ad ciuitatem Phare, omnes interemit, qui erant in regia, & cùm vellet ecclesiam in ea ædificare, fuit ipse primus opifex ædificij. Significauit autem omnia, quæ gesta fuerant, Pontifici Alexandria, & per illum Iustino Imperatori. Patriarcha autem Alexandria, ordinatum Episcopum misit ad Homeritas. Qui cùm illis consecrasset templum, quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in ciuitatibus & pagis Homeritarum, in nomine sanctæ Trinitatis. Ex eis autem ordinat Diaconos & Presbyteros: & ecclesijs, quæ erant in regione, reddit statum suum solitum.

Diuinitissimus autem Rex ipse Elefbaan simul cum eo venit Nagram martyrum ciuitatem: & cùm illic extruxisset ecclesiam, & quinque possessiones regias ei attribufferet, & deinde etiam ex martyris Arethæ possessionibus tres addidisset, vt ille mandauerat in fine martyrij, & collegisset omnes, qui fuerant redacti in seruitutem, & alias dispersi in tempore persecutionis, & Arethæ martyris filium Ducem gentis constitufferet, & curam gessisset loci, in quo iacebant ibi consummatæ martyrum reliquæ, & ius asyli illic constituisset, vadit iterum in regiam. Vbi cùm Homeritis Abramium quandam virum pium, & Christi nomine gloriantem elegisset Regem, & sanctissimo Episcopo ad decem millia Christianorum Aethiopum tradidisset, lætus redit in suam regiam cum præda & spolijs innumerabilibus, dans etiam exercitui non paruam pecuniæ portionem.

Deo autem agens gratias pro tanta victoria & gratia, volensque seipsum dignum reddere maioribus, cùm diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse indutus cilicio, & noctu egressus è regia & ipsa ciuitate, ascēdit in vnum montem ad monasterium virorum, qui exercebantur. Et cùm se in exigua clausisset domuncula, & vouisset illinc non egredi toto tempore vitæ, regulam suscepit monasticam, ex ijs, quæ sunt mundi, nihil possidens præter solam stercem, & poculum ad aquam bibendam, & paucum pane & aqua viuens, & oleribus viridibus, si quis afferret, cùm nullum ex mundanis vidisset tota vita, non ad aliquid aliud mentem habens erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cùm diu sic se diuine exercuisset, sic etiam è vita excedit: In Christo Iesu Domino nostro: Quem decet omnis gloria, honos & veneratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI ENOCH ABBATIS, AVTHORE
RE SANCTO GREGORIO TVRONEN. EPISCO-
po, Lib. De vitis Patrum, Cap. 15.

24. Octobr.
Ecclesi.

Valdè cauet
da superbia
pijs.

ANITAS vanitatum, dicit Ecclesiastes, & omnia vanitas. Verum est ergo, quod omnia, quæ geruntur in mundo, sunt vanitas. Vnde fit, vt sancti Dei, quos nullus libidinum æstus exussit, nullus concupiscentiæ exagitauit stimulus, quos nullum luxuriæ cœnum nec in ipsa, vt ita dicam, cogitatione tentauit, astu tentatoris elati, nisi sint sibi esse iustissimi, & ab hoc iactantiæ cothurnosæ perflati supercilio, sapius corruerint. Factumque est ira, vt quos non valuit maiorum criminum gladius trucidare, leuis vanitatis fumus addictos facile pessundaret: sicut & ipse ille, de quo nunc nobis sermo futurus est, cùm multis virtutibus